

Становище за представената за защита докторска теза на Анжела Данева
Българи в италианските академии за изящни изкуства (1878-1944) с научен
ръководител доц. д-р Ружа Маринска

Представената за защита докторска теза е посветена на изясняването на един от стотиците аспекти на взаимовлиянията между Западна Европа и България. В последните век и половина тази тема е една от важните в българската историография и народоведение. Между другото, един от първите, които я формулират като самостоятелно поле за изследване е професор Иван Шишманов в една своя студия от 90-те години на XIX век. Наред с чисто познавателния интерес имам чувството, че нестихващото внимание към проблема е резултат и на несигурността ни в нашата собствена идентичност, неувереността ни, че тя е част от европейската и в още по-висока степен, съмнението, че европейците я признават за равна тям.

С една дума избраната тема е методически обоснована и по мое мнение, поне, безспорно отговаря на изискванията в Закона за растеж на академическия състав.

Интересното е, че самата докторантка се притеснява донейде от нея. Като че има съмнения доколко е значима. Във всеки случай, не бих се съгласил, че тя изследва незначителни фрагменти история. Звучи като извинение, а не би трябвало. По редица причини Италия е играла важна роля в подготовката на нашата интелигенция научна, художествено-творческа, та и военна в края на XIX и началото на XX в. Тази роля не би трябвало да се надценява, но и в никакъв случай не трябва да се подценява. Изобщо Данева проявява рядка за млад изследовател предпазливост и не се старае да налага категорични изводи, нещо, което е похвално, но не трябва да се колебае и да е по-категорична там, където се налага.

Работата се основава на внушителен изворов материал, измъкнат и от централни и от местни архиви, като и от архивни колекции държавни и частни в Италия.

Достоен за уважение е трудът, който е положила Анжела Данева, за да се свърже с наследници на училите в Италия художници, за да измъкне трошици сведения, останали незабелязани досега. Подплатена е с добро познаване на съществуващата литература по проблема включително и с краеведческата. В тази връзка само да посоча, че докторантката е могла да ползва и писмените и визуалните документи, запазени в нашите архиви за участието на България в изложенията в Сейнт Луис, Лиеж, Милано и мястото на завършилите в Италия художници в тях.

Структурата на докторантския труд е обоснована. Първите три глави разглеждат обучението и последващата кариера на българи, учили във Флорентинската, Торинската и Миланската академии и Академията за изящни изкуства във Венеция. Авторката е съумяла да открие немалко имена, които са внесли своя принос в нашата културна история. Тук, обаче, струва ми се, би могла да прояви повече изобретателност в представянето на материала, тъй като в този му вид той дотезжава с многото еднотипни подробности. Чудя се дали не бе по-добре да оформи голяма част от доказателствения материал в табличен вид. Във всеки случай, аз бих го направил така.

Четвърта глава, която е значителна по обем близо половината от представения дисертационен труд допълва сведенията ни и анализира, макар и бегло творчеството на известни и не дотам известни у нас художници Иван Маринов, Борис Георгиев, Николай Дюлгеров. Твърде важни са и страниците, посветени на произведенията от български автори, съхранявани в Националната галерия за модерно изкуство в Рим и участието на български художници в някои изложби в Италия. Тук авторката прави опит да съчетава историческия с изкуствоведческия подход нещо, което не е лесно особено в едно ограничено като обем изследване. Не на мен се пада да оценявам достоверността на атрибутирането на някои от картините, което е направено, ноизводите на авторката ми звучат убедително.

Докторската теза дава ярки доказателства за социалната мобилност на българското общество в края на деветнадесетото и началото на двадесетото столетие и липсата на

прегради пред стремежа за социално израстване. Поразен бях от художници, родени в малки села, които не само имат и проявяват стремеж към духовно извисяване, но и намират средства, за да го подкрепят. Всъщност това показва и до каква степен българското общество е било вписано и като култура и като икономика в европейското в годините, които разглежда докторантката.

Тезата дава и достатъчно храна за размисъл по въпроса имало ли е действително нужда българското общество тогава от тези художници, могло ли е да оползотвори във възможно най-пълна степен вложените в образованието им средства, амбиции, знания. Май че не. Виждаме, че съдбата на немалко от получилите качествено европейско образование, докоснали се до най-добрите традиции на европейското изкуство е била да са учители по рисуване в незначителни тогава села като Своге да речем. С което не искам да кажа, че попрището на учителя не е значително.

Други, като Иван Маринов, твърде бързо разбират, че полученото образование съвсем не им гарантира достойно място в обществото и заниманията им с изкуство остават само като спомен от младини.

Трети пък, имали щастието да се родят в заможни семейства като че отдават няколко години от живота си на получаване на художествено образование не поради някакви ясни амбиции за развитие, а по-скоро учат от снобизъм, без и да са имали намерение да работят на това поприще. Това, май се отнася най-вече за жените, работили в тази сфера, но и не само за тях.

Ценно допълнение към текста на дисертацията е и приложения към нея албум. За съжаление, не можах да се запозная с автореферата, тъй като такъв не ми бе предоставен, но от друга страна, членовете на журито са задължени да четат цялата дисертация и недоумявам защо в новия закон бе запазено изискването да им се дава и автореферат.

Разбира се, към работата могат да се отправят и претенции. Самото изложение не винаги прави добро впечатление. Небрежно е написано, не е редактирано, така, както

би трябвало, има не малко правописни грешки, превеждани са на български език италиански имена и прякори практика, която у нас не е възприета.

Напълно съм съгласен с един от основните изводи на авторката, направен не в края, а в средата на работата й българският художник по това време с лекота се приобщава, живее и се чувства равнопоставен в културната среда на Италия от първата половина на XX век. Всъщност това е и един от най-важните приноси на авторката.

В заключение смятам, че докторската работа на Анжела Данева напълно отговаря на изискванията, поставени в закона и препоръчвам на членовете на научното жури да гласуват положително.

Проф. дин Иван Илчев

5.05.2012